

Розділ 1

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПОЛІТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 323.22 + 328.123 + 328.18

В. М. КОЛЬЦОВ

ДИСТИНКЦІЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ І ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ

Здійснено різнобічний політологічний аналіз дистинкції методологічних та теоретико-методологічних підходів щодо дослідження політичної опозиції, зокрема на фоні її різносторонньої екстраполяції у політичній практиці. Дослідник поставив і дослідив таке завдання детермінування та структуризації політичної опозиції, як з'ясування кола методологічних і теоретико-методологічних проблем, які стосуються поняття політичної опозиції. У дослідженні з'ясовано ключові методологічні підходи стосовно дослідження проблематики політичної опозиції, зокрема біхевіоральний, плюралістичний/неоплюралістичний, елітистський, девелопменталістський та неоінституціональний. Аргументовано, що теоретико-методологічна атрибутизація досліджень політичної опозиції важлива тому, що сприяє у подоланні наукової обмеженості вузького та надмірності широкого розуміння політичної опозиції, на підставі чого генералізовано інституційний і соціологічний теоретико-методологічні підходи щодо розуміння політичної опозиції. На підставі цього було доведено обґрунтованість дефініювання політичної опозиції в множині,

---

© КОЛЬЦОВ Віталій Михайлович – кандидат політичних наук, докторант кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

а також того факту, що відносини політичної влади і політичної опозиції мають суб'єкт-суб'єктний і суб'єкт-об'єктний характер.

Ключові слова: опозиція, політична опозиція, парламентська опозиція, підходи до дослідження політичної опозиції.

Кольцов В. М. Дистинкция методологических и теоретико-методологических подходов к исследованию политической оппозиции

Предложен и осуществлен разносторонний политологический анализ дистинкции методологических и теоретико-методологических подходов к выделению/исследованию политической оппозиции, в частности на фоне ее разносторонней экстраполяции в политической практике. Исследователь изучил такую задачу детерминирования и структуризации политической оппозиции, как выяснение круга методологических и теоретико-методологических проблем, касающихся понятия политической оппозиции. В исследовании установлено ключевые методологические подходы к исследованию проблематики политической оппозиции, в частности бихевиоральный, элитистский, плюралистический/неоплюралистический, девелопменталистский, неоинституциональный. Аргументировано, что теоретико-методологическая атрибутизация исследований политической оппозиции важна потому, что способствует преодолению научной ограниченности узкого и избыточности широкого определений оппозиции, на основании чего генерализировано институциональный и социологический теоретико-методологические подходы к ее пониманию. Также на основании этого было доказано обоснованность дефинирования политической оппозиции во множественном числе, а также того факта, что отношения политической власти и политической оппозиции имеют субъект-субъектный и субъект-объектный характер.

Ключевые слова: оппозиция, политическая оппозиция, парламентская оппозиция, подходы к исследованию политической оппозиции.

Koltsov Vitaliy. Distinction of methodological and theoretic-methodological approaches to the research of political opposition

The article is dedicated to the analysis of distinction of methodological and theoretic-methodological approaches to the study of political opposition, especially on the background of its versatile extrapolation in political practice. The researcher put and explored the task of determination and structuring the political opposition as finding out methodological and theoretic-methodological issues relating to the concept of political opposition. The study found the key methodological approaches to the problems of political opposition, including behavioural, pluralistic (neo-pluralistic), elitist, developmental and neo-institutional. It was argued that theoretical and methodological attributes of political opposition's research are important because they help to overcome the limitations of narrow and excesses of wide understandings of political opposition, whereby it generalizes institutional and sociological approaches to understanding political opposition. On this basis, it was proved the validity of political opposition's definition in the plural and the fact that

relations between political power and political opposition are of subject-subject and subject-object nature.

Key words: *opposition, political opposition, parliamentary opposition, approaches to the study of political opposition.*

У сучасній політичній науці політична опозиція, як правило, концептуалізується і визначається дихотомічно – або у вузькому/класичному, або у широкому/сучасному розумінні. Однак навіть попри це, змістовно й емпірично під політичною опозицією доволі часто розуміють доволі різні явища, феномени та процеси. Відповідно, доволі варіативною у політичній науці, вочевидь, є й історична і чинна операціоналізація політичної опозиції, що зумовлено дистинкцією існуючих методологічних і теоретико-методологічних підходів до її розуміння та дослідження. Це актуалізує постановку питання про доцільність політологічного аналізу методологічних та теоретико-методологічних підходів щодо дослідження політичної опозиції, зокрема на фоні її різносторонньої екстраполяції у практиці функціонування різних типів політичної системи, а також генерує таке важливе завдання детермінування та структуризації досліджень політичної опозиції, як з'ясування кола методологічних і теоретико-методологічних проблем, які стосуються поняття політичної опозиції.

Значною мірою заявлена наукова проблематика відображена у доробках таких вчених, як Р. Андевег, Н. Брак, Ш. Вейнблум, Л. де Вінтер, Г. Гаврилов, Е. Дамгаард, Ф. Дж. Крістіансен, П. Мейр, В. Мюллер, М. Рябоус, О. Совгіря, М. Стефурак, Д. Цимбал й інші. Однак в них не відмежовано і не систематизовано методологічної та теоретико-методологічної сторони (та підходів) досліджень політичної опозиції, що, у свою чергу, дихотомуються та розглядаються у представленій науковій праці. Водночас, здобутком наукових праць вищезгаданих теоретиків в цілому є доведення доцільності визначення політичної опозиції в множині. Така науково-дослідницька позиція зумовлює постановку питання про дистинкцію методологічних і теоретико-методологічних проблем та підходів стосовно окреслення й розв'язання завдань, які стосуються різностороннього аналітичного детермінування та структуризації політичної опозиції. Відповідно, їхній розгляд має бути взаємно розмежованим та послідовним, щоб можна було зрозуміти і методологічну, і теоретико-методологічну атрибутивність дослідження політичної опозиції.

Методологічна атрибутивність важлива з огляду на те, що сьогодні політична опозиція здебільшого досліджується на підставі не-оінституціональної методології. Але важливим повинне бути також окреслення історії та специфіки становлення неоінституціонального підходу до дослідження політичної опозиції, зокрема як найбільш сучасного, спроба подолання обмеженості дослідження опозиції саме на підставі неоінституціонального підходу й наділення аналізованої категорії дещо іншими (суплементарними) концептуальними та парадигмальними сенсами. У розв'язанні поставленого завдання апелюємо до наукових доробків Д. Цимбала¹, який виокремлює декілька методологічних підходів щодо дослідження проблеми політичної опозиції: біхевіоральний, плюралістичний/неоплюралістичний, елітистський, девелопменталістський та не-оінституціональний (вони перераховані здебільшого у порядку їхнього історичного превалювання в дослідженнях політичної опозиції). Біхевіоральний підхід чи не вперше у політичній науці почав детермінуватись окресленням політичної опозиції як окремішнього об'єкту і предмету політичного процесу. Плюралістичний підхід відомий тим, що звертається до політичної опозиції за умови відсутності єдиного центру прийняття політичних рішень, внаслідок чого акцентує увагу на необхідності обрання між правлінням меншості чи правлінням меншостей, що фактично зводиться до потреби розмежування опозиції і опозицій. Як наслідок, у межах плюралізму політична опозиція позиціонується як складна частина демократичного політичного режиму, похідна від специфіки національних моделей її вибору, формування і функціонування. Дещо відмінно (зокрема на основі визнання нерівноправності та непропорційності впливу різних соціальних і суспільно-політичних груп) політична опозиція окреслюється в межах неоплюралістичного підходу. Ще більш диференціальною щодо політичної опозиції, зокрема на підставі розуміння демократизму політичних режимів як постійної конкуренції політичних еліт, є методологія елітизму. У свою чергу, девелопменталістський підхід апелює до розуміння політичної опозиції як конфліктогенної противаги влади у механізмі спільного конструювання ними (владою та опозицією) демократичної політичної системи на підставі консенсусу. Це особливо актуально у випадку з'ясування впливу стратегій структурно диференційованої і варіа-

тивної політичної опозиції на систему міжінституційних відносин у періоди політичних трансформацій і транзитів тощо. Нарешті, неінституціональний (як найбільш сучасний) підхід окреслює феномен політичної опозиції передусім як політичний чи суспільно-політичний інститут, що фактично та формально є відображенням правил гри і певних кодексів поведінки, а також відносин і зв'язків, які встановлюють та регулюють опозиційну діяльність у межах політичної системи. Синтетично це аргументує, що методологічні підходи до дослідження політичної опозиції є різнопарадигмальними, проте їхнім спільним моментом є надання політичній опозиції як такій високого статусу поряд з владними структурами та покладання на неї великої відповідальності за характер політичного режиму і цивілізованість політичного процесу в певній країні.

У свою чергу, теоретико-методологічна атрибутизація досліджень політичної опозиції є важливою хоча б тому, що сприяє у подоланні наукової обмеженості вузького та надмірності широкого розуміння політичної опозиції, адже допомагає нівелювати бар'єр між розглядом «нормальної» та «девіантної» чи парламентської та позапарламентської опозиції тощо. Саме з огляду на це, у процесі вирішення поставлених завдань Н. Брак та Ш. Вейнблум² апелюють до декількох ракурсів і кроків, які, на їхню думку, вкрай важливі у теоретико-методологічному «збагаченні» сенсу та змісту політичної опозиції та становленні різнопарадигмальних підходів її структуризації.

По-перше, з теоретико-методологічного ракурсу доцільне розмежування між парламентською та позапарламентською формами політичної опозиції. Цікавим у такому розрізі є науковий аналіз того, як політичні (парламентські і непарламентські) партії та непартійні гравці/актори можуть використовувати свої позапарламентські ресурси як канали створення і реалізації публічних дебатів та інструмент підвищення своєї легітимності на політичній арені. З іншого боку, цікавим є питання про те, яким чином позапарламентські політсили можуть політизувати соціальні та громадські запити на рівні з парламентською опозицією. У цьому випадку підхід до дослідження політичної опозиції як мултиваріативного феномену зосереджено на тому, як вона мобілізує парламентські та позапарламентські інструменти, канали й акторів. Окрім того, наголос у та-

кому випадку доцільно робити на співвідношенні між політичною опозицією та зовнішніми стосовно неї організаційними структурами. Внаслідок цього доцільно зважати на вплив на політичну опозицію ролі референдумів, демонстрацій та інших інструментів прямої демократії, зокрема з приводу таких питань, як розвиток, участь, моральні принципи політичного процесу тощо.

По-друге, з метою подолання винятковості впливу неонституціональної ідеї і методології на дослідження політичної опозиції необхідним визначено міркування з приводу сприйняття легітимності парламентської та позапарламентської опозиції та її різних акторів³. У цьому кроці виявляється можливість дослідження того, як актори опозиції сприймають себе й політичні цілі, в межах яких вони діють, а також того, як вони описані/регламентовані й представлені політсилами при владі. Річ у тім, що, коли опозиційний актор виступає в цілому проти системи, тоді його найчастіше репрезентують у формі актора з «системним відхиленням» (приміром, у формі лівих чи правих радикальних партій, деяких радикальних суспільних/суспільно-політичних рухів тощо⁴), особливо якщо йдеться про засоби масової інформації. Окреслене позначення («ярлик») має два наслідки: процес делегітимізації громадськості та процес самоперевизначення актором. Причому, обидва процеси можуть вплинути на стратегії, канали зв'язку та механізми дії політичної опозиції, внаслідок чого «маркування» певних опозиційних акторів як антисистемних може вплинути на сприйняття громадськістю опозиційності в цілому, а в теоретико-методологічному контексті обґрунтувати потребу наукового аналізу антисистемної опозиції.

По-третє, теоретико-методологічно важливим є аналіз кореляції парламентської (і загалом політичної) опозиції та соціальної динаміки, на підставі чого, ймовірно, і відбувається політизація першої. Деякі із наукових розвідок, присвячених окресленій проблематиці, демонструють, що в контексті депіларизації позапарламентська опозиція може перетворюватись на конкурента парламентської опозиції⁵ і впливати на весь «ланцюг» делегування повноважень/влади і відповідальності у різних політичних системах⁶. Запропонований підхід демонструє динамічний аналіз політичної опозиції, уможливаючи її усесторонню концептуалізацію. Саме це і є підставою постулювання висновку про те, що така категорія як «девіантна

опозиція» (під якою найчастіше розуміють антисистемну чи екстремістську опозицію) отримала право бути дослідженою і концептуалізованою на підставі дихотомій «нормальність» та «девіантність», «норма» і «відхилення», а також «системність/просистемність» і «антисистемність»⁷. Звідси, приміром, постулювання дихотомічного питання про те, наскільки виправдане використання квазіінституційного механізму політичного впливу з метою недопущення до процесу формувань урядів антисистемних партій, що, як і попередній теоретико-методологічний підхід, з очевидністю детермінує потребу врахування, дефініювання і/чи трактування «антисистемної» опозиції як складової політичної опозиції загалом, але з огляду на структуризаційні щодо неї модальності.

По-четверте, вагомою складовою дослідження політичної опозиції повинно бути зосередження уваги на важливості її лінгвістично-риторичної детермінації. Однією з основних характеристик демократичної політичної системи/режиму є її винятковий посередницький спосіб спілкування – мова та обговорення. Думка як засіб/принцип самоврядування в демократії передбачає, що всі чи більшість рішень приймаються в процесі суперечливих дискусій та дебатів. У зв'язку з цим, мову в умовах демократії варто розуміти основним засобом прийняття політичних рішень та способом, через який інакомислення обробляється як протизвага насильству⁸. Більш систематичний і ретельний аналіз дискурсу й риторики і їх використання суб'єктами (політичними акторами) призводить до кращого розуміння стилю та стратегії політичної опозиції. Як наслідок, повинні проводитись дослідження, які, приміром, розроблені на підставі використання мови, що вживається в опозиційній діяльності. Можна також брати до уваги той момент, чи опозиція здійснює дорадчий процес, чи просто дотримується декларативних позицій.

По-п'яте, вагомим елементом наукового аналізу політичної опозиції доцільно вважати характер і значимість питань, які обговорюються на політичній арені. Окремі дослідники демонструють актуальність цієї проблеми як ключову змінну у вивченні політичної опозиції, принаймні з огляду на те, що деякі питання є більш важливими для певних дійових осіб і політичних акторів, аніж для інших. Крім того, різні ідеї й проблеми можуть по-різному мобілізувати різні типи політичної опозиції⁹. Саме тому запропонований

підхід є крос-дисциплінарним, адже на підставі нього цілком ймовірним виявляється формування так званих «плаваючих коаліцій» для вирішення конкретних спірних питань між окремими урядовими партіями і окремими членами парламентської опозиції¹⁰. За аналогією можливі випадки формування коаліцій між парламентськими партіями та позапарламентськими соціальними рухами.

По-шосте, вивчення політичної опозиції сьогодні повинне розглядатись як багатоскладовий та багатофакторний процес, який опирається на багаторівневий інституціональний аналіз управління та урядування. Підхід репрезентовано кількома позиціями: 1) врахуванням впливу і ролі федералізму й багаторівневого урядування на модальність політичної опозиції, оскільки чимало питань стають очевидними на підставі звернення до різних рівнів опозиційності та влади загалом; 2) врахуванням впливу теорії коаліцій, згідно якого в одному випадку партія позиціонується як урядова, а в іншому – як опозиційна, внаслідок чого формуються різні стратегії її політичної поведінки; 3) врахуванням впливу та залежності рівня здійснення політичної влади й відмінних сфер рішень на диференційованість стратегій, згуртованість (пактування, коаліціонування) і структурування політичної опозиції. Всі вони детермінують, що незалежно від рівня зацікавленості політичною опозицією існує широкий спектр суплементарних питань, які сумарно/комплексно можуть відповідати на додаткові питання та гіпотези.

Узагальнено це дозволяє виокремити щонайменше два генеративні теоретико-методологічні підходи щодо детермінування суті і структуризації політичної опозиції. Перший підхід, який похідний від вузького/класичного дефініювання політичної опозиції, є інституційним і переважно стосується конкретних політико-правових форм опозиційності – політичних партій і парламентських фракцій. Призначенням перших є отримання політичної влади (зокрема через представництво у легіслатурі) з метою вироблення державної політики або впливу на неї. У свою чергу, другі є одним із основних гравців у межах легіслатури, що формується на підставі врахування партійних інтересів. Натомість, другий підхід, що похідний від широкого/сучасного визначення політичної опозиції, є соціологічним та ґрунтується на врахуванні ролі недержавних політичних акторів (приміром, соціальних груп, груп тиску, суспільних страт тощо) у

функціонуванні політичної системи і визначає опозицію як протестну поведінку будь-якого із цих суб'єктів політичної системи¹¹. Сумарно це означає, що політична опозиція може існувати як у легіслатурі, тобто бути представленою парламентськими фракціями тощо, так і перебувати поза легіслатурою. Більше того, врахування варіативності підходів, проблем і питань детермінування досліджень і структуризації політичної опозиції аргументує, що остання (у широкому розумінні) може охоплювати як широке, так і вузьке (у вузькому розумінні) предметне поле. При цьому, позначувані з їхньої допомоги сегменти політичної системи можуть частково збігатись чи не збігатись. Якщо політична опозиція у вузькому розумінні (чи, іншими словами, парламентська опозиція) існує на рівні фракцій та окремих депутатів у легіслатурі, то політична опозиція у широкому розумінні, крім фракцій та депутатів, включає партійні і непартійні структури поза легіслатурою, інші рухи й об'єднання, які виступають проти офіційного курсу держави або конкретних політичних діячів.

Зіставляючи різнопарадигмальні (у вузькому та широкому сенсі) розуміння і теоретико-методологічні моменти політичної опозиції у якості спільного знаменника можна виділити атрибуту, що дозволяють розкрити сутність політичної опозиції як такої. По-перше, її основним установчим чинником є спільний груповий інтерес як усвідомлене непогодження з офіційним політичним курсом і прагненням його змінити шляхом координованих дій або боротьба за право/можливість володіти, користуватись та розпоряджатись політичним ресурсом. По-друге, поняття політичної опозиції нерозривно поєднує носія спільного групового інтересу (групу індивідів, політичну партію, фракцію у легіслатурі тощо) і його діяльність, спрямовану на протидію владі. По-третє, визначення політичної опозиції теоретико-методологічно можливе тільки крізь призму категорії влади, котра для політичної опозиції є: об'єктом, на який спрямований її спільний груповий інтерес; активним і уповноваженим згідно правил політичної гри суб'єктом політики, що формується у результаті інституціонального втілення в формі органів державної влади. Внаслідок цього очевидно, що відносини влади та опозиції мають як суб'єкт-суб'єктний, так і суб'єкт-об'єктний характер.

Спільні і відмінні характеристики інституційного та соціологічного теоретико-методологічних підходів до розуміння і детермінування політичної опозиції¹²

Характеристики детермінування політичної опозиції	Політична опозиція згідно інституційного теоретико-методологічного підходу (у вузькому розумінні)	Політична опозиція згідно соціологічного теоретико-методологічного підходу (у широкому розумінні)
Суб'єкт представництва	Політичні партії, їхні парламентські фракції чи об'єднання	Будь-який (зазвичай груповий) суб'єкт політичної системи
Рівень інтенсивності внутрішньої взаємодії	Високий	Низький
Інституціоналізація	Обов'язкова (у формі партій, парламентських фракцій, груп)	Необов'язкова (навіть у формі неформальних інститутів і процесів)
Системність	Обов'язкова (системна опозиція)	Обов'язкова або необов'язкова (системна чи антисистемна опозиція)
Спільний груповий інтерес	Чітко визначений і/або документально закріплений	Чітко визначений або не визначений

Натомість, відмінності розуміння політичної опозиції в вузькому та широкому сенсі (детально див. табл. 1) пов'язані з екстраполяцією кожного із сенсів на певне місце у політичній системі. Як зауважують науковці¹³, основним серед ряду критеріїв оцінювання є системність чи антисистемність політичної опозиції у вузькому сенсі як її визнання з боку державної/політичної влади (носія домінуючого політичного ресурсу) та лояльне ставлення до неї. У свою чергу, інституціоналізація політичної опозиції передбачає визначення статусу та окреслення меж її діяльності, що впливає з її системності чи антисистемності. Хоч, з іншої сторони, розуміння системності як теоретико-методологічної характеристики політичної опозиції¹⁴ є чи може бути доволі відмінним від смислового навантаження¹⁵, яке вкладає у поняття політичної опозиції політична практика¹⁶. Відповідно, на підставі ставлення до системи влади, яке часто виступає в ролі критерія класифікації політичної опозиції на системну (лояльну) і антисистемну (нелояльну), вченими узагальнено, що політична опозиція – організована група суб'єктів, яка на

підставі спільного групового інтересу різними доступними засобами веде боротьбу за можливість володіння домінуючим політичним ресурсом та, залежно від форми й типу функціонування, може набувати ознак системності й інституціоналізованості. Це у перспективі генерує щонайменше два додаткові завдання політологічного аналізу детермінування та структуризації політичної опозиції – по-перше, з'ясування її відмінностей та подібностей від інших форм соціальної і суспільно-політичної активності, а по-друге, окреслення її форм і типів. Однак вони повинні бути предметом відповідних наукових досліджень.

1. Цимбал Д. Теоретико-методологічні підходи до дослідження інституту політичної опозиції // Освіта регіону: політологія психологія комунікації. 2012. № 1. С. 56–57. 2. Brack N., Sharon N. Weinblum «Political Opposition»: Towards a Renewed Research Agenda // Interdisciplinary Political Studies. 2011. Vol. 1. No. 1. P. 69–79. 3. Mutz D. Effects of "In-Yourface" Television Discourse on Perceptions as a Legitimate Opposition // American Political Science Review. 2007. Vol. 101. No. 4. – P. 621–635. 4. Elias A. From Protest to Power: Mapping the Ideological Evolution of Plaid Cymru and the Bloque Nacionalista Galego // Regional and Federal Studies. 2009. Vol. 19. No. 4–5. P. 533–557. 5. Andeweg R., Lieven de Winter, Wolfgang C. Müller. Parliamentary Opposition in Post-consociational Democracies: Austria, Belgium and The Netherland // Helms L. Parliamentary Opposition in Old and New Democracies. London: Routledge, 2013. P. 84. 6. Christiansen F., Damgaard E. Parliamentary Opposition under Minority Parliamentarism: Scandinavia // Helms L. Parliamentary Opposition in Old and New Democracies. London: Routledge, 2009. P. 50. 7. Mair P. Political Opposition and the European Union // Government and Opposition. 2007. Vol. 42. No. 1. P. 1–17. 8. Schedler A. Anti-Political-Establishment Parties // Party Politics. 1996. Vol. 2. No. 3. P. 291–312. 9. Mujica A., Sanchez-Cuenca A. Consensus and Parliamentary Opposition: the Case of Spain // Government and Opposition. 2006. Vol. 41. No. 4. P. 86–108. 10. Holzhaecher R. National Parliamentary Scrutiny over EU issues: Comparing the goals and Methods of Governing and Opposition Parties // European Union Politics. 2002. Vol. 3. No. 4. P. 472. 11. Стефурак М., Рябоус В.М. Критерії опозиційності політичних партій в Україні // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. 2011. Вип. 123. Сері : Політологія. – С. 170–175. 12. Гаврилов Г. Модели политической оппозиции : теоретико-методологический анализ: дисс. ... канд. полит. наук: 23.00.01. Екатеринбург, 2003. С. 44–79. 13. Статус опозиції: вітчизняний та зарубіжний досвід, рекомендації: Інформаційно-аналітичне дослідження. Київ: Лабораторія законодавчих ініціатив, 2006. С. 4–15. 14. Линц Х. Крушение демократических режимов: кризис, разрушение и восстановление равновесия // Вашингтон, 1993. 221 с. 15. Совгиря О. Правовий статус парламентської опозиції (порівняльно-правовий аналіз. Київ: Центр на-

вчальної літератури, 2006. С. 9. 16. *Опозиція* в Україні: загальна характеристика // *Опозиція в Україні* (аналітична доповідь Центру Разумкова) // *Національна безпека і оборона*. 2002. № 7 (31). С. 4.

Koltsov Vitaliy. Distinction of methodological and theoretic-methodological approaches to the research of political opposition

In modern Political Science political opposition is usually conceptualized and defined dichotomously, i.e. in a narrow/classic or wide/modern senses. However, despite this many scholars empirically and meaningfully often understand political opposition as quite different events, phenomena and processes. Accordingly, historical and current operationalization of political opposition is rather variable in Political Science.

Given this, the article is dedicated to the analysis of distinction of methodological and theoretic-methodological approaches to the study of political opposition, especially on the background of its versatile extrapolation in political practice. The researcher put and explored the task of determination and structuring the political opposition as finding out methodological and theoretic-methodological issues relating to the concept of political opposition. The study found the key methodological approaches to the problems of political opposition, including behavioural, pluralistic (neo-pluralistic), elitist, developmental and neo-institutional.

It was also argued that theoretical and methodological attributes of political opposition's research are important because they help to overcome the limitations of narrow and excesses of broad understandings of political opposition, whereby it generalizes institutional and sociological approaches to understanding political opposition. The first approach, which is derived from a narrow/classic definition of political opposition, is predominantly institutional and concerns particular political and legal forms of opposition, i.e. political parties and parliamentary factions. In contrast, the second approach, derived from wide/modern definition of political opposition is sociological and bases on the consideration of the role of non-state political actors (e.g. social groups, pressure groups, social strata, etc.) in the functioning of political system and defines political opposition as any of these actors' protest behaviour. In total, this means that political opposition can exist in legislature, i.e. to be represented by parliamentary factions and so on, and can stay out of legislature. Based on this, it was proved the validity of political opposition's definition in the plural and the fact that relations between political power and political opposition are of subject-subject and subject-object nature. It was also summarized that political opposition is an organized group of actors, which based on their common interests is struggling by various available means for the possession of the dominant political resource and, depending on the shape and type of functioning, can acquire systematic and institutionalised features.

Key words: opposition, political opposition, parliamentary opposition, approaches to the study of political opposition.